

Filip Delorm i Fransoa Bijo

Tajne istorije i velike enigme

Prevod s francuskog

Jovana Marić

Vesna Petrović

DERETA

2012

Beograd

UVODNA REČ

„Zar ja da sam rekao „čudno“? Kako je to neobično...“

Male priče o obmanama, enigmama, izdajama, zločinima krvavim koliko i strastvenim, ove priče nisu nužno „smešne“, uz dužno poštovanje Preveru i Karneu. Arhive Istorije, sa velikim I, prepune su takvih malih priča. Naravno, ukoliko reč „mali“ odgovara ovoj disciplini. Istorija postoji, ali postoje i još uvek nerazjašnjeni događaji. Najčešće, upravo oni najzanimljiviji ostaju prekriveni velom misterije... A nekada i zažalimo zbog savremenih tehnika, analiza DNK i ugljenika C-14, koje raspršuju sve naše iluzije. Luj XVII je zaista umro u Templu, velika kneginja Anastasija nije preživela masakr porodice Romanov u Jekaterinburgu. Torinski pokrov, jednako obožavan kao što bi bila i sama relikvija, nije opravdao očekivanja savremenih analiza...

U V veku pre n.e. Herodot iz Halikarnasa skovao je izraz „Istorija“. Na starogrčkom, ova reč bila je sinonim za istrage ili za ispitivanja. Njen uobičajeni teren je prošlost sa svim zamkama raznih enigmi, mnoštvom znakova pitanja, koje održavaju sami akteri u tim događajima, često vrlo revnosni da sakriju svoje zločine. Istoričaru ostaje samo frustrirajuća činjenica da može da zapazi jedino senke tih avantura koje pominje. Istina

je za njega češće potreba nego zaista dostižan cilj. Iako treba da pokaže naučnu preciznost, pošteni istraživač dobro je upućen da nikad neće moći sve da zna, niti da otkrije. Uostalom, zar tajne i misterije ne čine najprivlačniju draž ove oblasti?

Kako je nastao mit o vampirima? Odakle potiče bogatstvo župnika Ren le Šatoa? Za šta je služilo „uzdignuto kamenje“ u Stounhendžu? Da li je Džek Trbosek bio unuk kraljice Viktorije? Da li su se nadvojvoda Rudolf, austro-ugarski carević, i njegova ljubavnica Marija Večera ubili? Toliko je pitanja sa kojih naši istraživači pokušavaju da podignu krajičak vela misterije...

Fransoa Bijo i Filip Delorm

DREVNA VREMENA, GROBNICE I LUTAJUĆA TELA

BLAGO KRALJA STOUNHENDŽA

Stounhendž i njegovi krugovi uspravnih stena predstavljaju jedan od najzagonetnijih megalitnih spomenika¹. Postoji mnogo legendi o njemu. Prema nedavnim istraživanjima, ovde je pre četiri milenijuma sahranjen jedan kralj, sa žezlom, oružjem i zlatnim ukrasima.

Tu postoji nešto neizrecivo, zagonetno. Misterija u potpunosti neznabožačka, sveto u prirodnom stanju, sklad o kome smo tako davno izgubili pojam. Stounhendž! Samo ime znači „viseće kamenje“. Zvuči kao poziv na okupljanje. Pojavljuje se u snovima, podstiče maštu još od trećeg milenijuma pre naše ere.

U početku, to je bio običan kružni rov, oivičen kosim stranama, prečnika nešto većeg od sto metara i sa pedeset šest iskopanih rupa, koje su zapravo grobne jame za kremaciju. Zaista, neobičan ograđeni pogrebni prostor. Prema Džonu Obriju, piscu i velikom kolekcionarju antikviteta iz XVII veka, te jame bile su astronomski kalkulator pomoću kojeg su se, pomeranjem obeležja iz jedne rupe u drugu, predviđala pomračenja meseca. Jedna od mnogih teorija. Unutar rova, tokom vekova, podići će se četiri koncentrična niza uzdignutih stena, odnosno kromleha². Unutar

---

1 Spomenik sagrađen od velikih kamenih ploča i blokova, koji vodi poreklo iz mlađeg kamenog i bronzanog doba. (prim.prev.)

2 Kromleh je skup menhira (uspravnih kamenih blokova) koji su raspoređeni u krug ili polukrug. (prim.prev.)

krugova, nalazi se drugo ogromno kamenje i triliti sastavljeni od dve uspravne stene na koje je položena treća. Neki blokovi teži su od pedeset tona i potiču iz kamenoloma koji se nalazi četrdeset kilometara od Stounhendža. Bilo je potrebno više desetina godina i na hiljade ljudi da bi se taj kamen preneo. Sa kojom svrhom?

Moguće je da ovaj spomenik ima astrološku vrednost, osim ako ne služi samo da bi se označio solsticij³ i ekvinocij⁴, ili ako ne predstavlja nebo onako kako su ga videli ljudi iz bronzanog doba, sa pet trilita koji prikazuju planete vidljive golim okom. Jedno je sigurno, ta gola ravnica izložena vetrovima, na jugu Engleske, ta ravnica Solsberi u Viltširu, sa velikim kamenim središtem, ta ravnica spaja čudesne zemaljske i nebeske sile. O tome svedoči britanski pisac Džon Kuper Pouis u knjizi *Čarolija Glastonberija*: „To kamenje bilo je toliko drevno i toliko veliko da je po prirodnom pravu i pripadnosti na sebe preuzelo božansku snagu i bilo provodnik božanstva, kao što gromobran na sebe privlači električno pražnjenje; a odbijalo je bilo kakvo ustupanje moći, bilo kom posredniku, tumaču ili svešteniku.“ Misterija ostaje nerazjašnjena i neodoljivo privlači ljude.

Poklonici neodruidizma svake godine dolaze na hodočašće u Stounhendž. Time je inspirisana *Stounhendž Simfonija* iz 1971. godine, američkog kompozitora Pola V. Vira. Sedam godina kasnije, u unutrašnjosti kruga, arheolozi otkrivaju telo jednog „strelca“ iz bronzanog doba, ubijenog sa više ispaljenih strela u leđa, kao i više drugih sahranjenih tela u okolini. Da li su u pitanju žrtve? Lopovi koji su želeli da prodru u sveti krug? Brojna iskopavanja izvedena tokom 2008. godine nude odgovore na određena pitanja.

Stounhendž verovatno nije bio samo veliko religijsko sveilište već i lečilište. Istražitelji su iskopali tela ljudi, umrlih od bolesti i sahranjenih s komadima takozvanog plavog kamena,

3 Vreme u godini kada dan traje najduže (letnji solsticij tj. dugodnevica), odnosno najkraće (zimski solsticij tj. kratkodnevica). (prim.prev.)

4 Vreme u godini kad su dan i noć jednaki (prolećna i jesenja ravnodnevica). (prim.prev.)

sa menhirima od dolerita poreklom iz Velsa, za koje se verovalo da imaju isceljujuća svojstva. Oni su raspoređeni u više krugova u Stounhendžu. Skorija istraživanja takođe su omogućila da se donekle razjasni još jedna od tajni Stounhendža, poznata kao *Tall Stout Man*, doslovno – „visoku jak čovek“. Njega su iskopali 1808. godine iz humke na brežuljku nazvanom Buš Barou, odakle se prostire najlepši pogled na Stounhendž. Mere kostura čija je glava bila okrenuta prema istoku omogućile su da se utvrdi da je taj čovek, koji je umro oko 1800. godine pre naše ere, bio visok preko 1,80 metara. Posebno su u pogrebnoj odaji pronađeni do sada najlepši predmeti iz bronzanog doba. U toj meri su lepi da su, umesto da budu izloženi, zatvoreni u trezoru. Najneobičniji predmet jeste bodež čija je drška ukrašena sa više od 140.000 zlatnih klinčića debljine dlake, raspoređenih u obliku saća. Za ovakav rad nekolicini zanatlija bilo je potrebno više godina truda. Sasvim jedinstveno oružje, dostojno jednog kralja. Među ostalim divnim stvarima, kako ne spomenuti i žezla – od kojih jedno ima dršku sastavljanu od nepravilno izuvijanih, krivudavih prstenova od kostiju – oštricu ratne sekire, zlatnu kopču za pojas, ukras za poprsje od čistog zlata sa izgraviranim geometrijskim oblicima. Arheolozi veruju da čovek sahranjen ispod brežuljka Buš Barou može biti samo jedan kralj, general ili visoki verski velikodostojnik. Utoliko pre što je grobnica neposredno povezana sa krugovima od kamenja Stounhendža zahvaljujući putu za povorku, oivičenom kamenim stubićima. „Nije nemoguće, tvrdi Dejvid Dason, direktor Viltširskog muzeja baštine, da je Buš Barou humka onoga koji je sagradio Stounhendž. Čini se da je to mesto porodična grobnica u kojoj je *Tall Stout Man* po svemu sudeći sahranjen četiri veka kasnije. Dakle, sigurno je da je pripadao toj uglednoj dinastiji [koja je podigla Stounhendž]. Imao je moć da organizuje obiman zajednički rad zanatlija neophodan za izradu umetničkog blaga koje bi se moglo smatrati prvim kraljevskim draguljima i to u kulturi koja nije znala za dijamante i drago kamenje.

Danas, Viltširski muzej baštine ima plan da iznese blago iz trezora u kojem se nalazi. „Četiri hiljade godina kasnije želimo da dopustimo publici da ga vidi u okviru otkrića iz Stounhendža i britanske prošlosti.“ Jedini je problem što Muzej treba da sagradi izložbenu galeriju sa neprobojnim bezbednosnim sistemima. Dejvid Doson traži finansijska sredstva od 750.000 evra. To je cena koju treba platiti da bi čudesa kralja Stounhendža konačno ugledala svetlost dana.

MUMIJA HATŠEPSUT

Ispitali su je čitav vek. Danas, mumija Hatšepsut, najslavnije egipatske kraljice, pored Nefertiti i Kleopatre, zvanično je identifikovana. Zahvaljujući jednom kutnjaku i DNK testu...

Zahi Havas, generalni sekretar Vrhovnog saveta za egipatske antikvitete, u potpunosti je u to siguran. Nepoznata mumija, koju je 1903. godine pronašao Hauard Karter na tlu grobnice KV 60, u Dolini kraljeva, zaista je mumija kraljice Hatšepsut. Ovo arheološko otkriće potvrđeno je na konferenciji za štampu održanoj 27. juna 2007. godine u Egipatskom muzeju u Kairu.

Hatšepsut je bila prva žena koja je dvadesetak godina upravljala egipatskim carstvom, u XV veku pre naše ere. Prkoseći tradicijama, ona se proglasila kćerkom boga Amona, i, noseći kratku suknju, kraljevsku kapu i lažnu bradu, nije joj smetalo da se predstavlja kao muškarac. Posle smrti, njen zet, Tutmos III, potrudice se da ukloni svaki trag njene vladavine. Telo joj je izvađeno iz podzemne grobnice, koju će ljubomorni naslednik uništiti.

Tri i po milenijuma kasnije, izgleda da je zagonetka tog nestanka najzad rešena. Istraga je dostojna nekog romana Agate Kristi! Sve počinje početkom XX veka, u Luksoru. Hauard Karter, budući Tutankamonov „otac“, u pesku otkriva malu grobnicu od 40 m², bez ukrasa, blizu prvobitnog groba Hatšepsut, koji

je još od davnina prazan. Arheolog tu nalazi dve ženske mumije. Jedna, smeštena u sarkofag, jeste Satre-In, Hatšepsutina dojlilja. Druga je jednostavno bila položena na zemlju. Obmotana belim lanenim trakama, sa rukom položenom na grudi, što je položaj svojstven faraonima. Zbog te osobenosti, Elizabeta Thomas, američki stručnjak za tebanske nekropole, izrazila je pretpostavku koju su njene kolege dugo osporavale – da bi to mogla biti kraljičina mumija. Trebalo je sačekati nedavni napredak sudske medicine da bi „najplemenitija od svih žena“ – što je značenje imena Hatšepsut – otkrila svoju tajnu.

Prebačena u laboratorije Egipatskog muzeja u Kairu, nepoznata iz grobnice KV 60 podvrgnuta je ispitivanjima koja je internacionalna grupa naučnika brzo izvršila. Zahvaljujući tro-dimenzionalnom skeneru, oni su pokazali da jedan zub, pronađen u kutiji za unutrašnje organe, na kojoj je bilo ime Hatšepsut, odgovara praznom mestu u vilici mumije. S druge strane, mitohondrijska DNK uzeta sa kuka i butne kosti tobožnje faraonke upoređena je sa uzorcima uzetih sa Hatšepsutine prababe, kraljice Ahmoze-Nefertari. Uprkos poteškoćama u dobijanju genetskog materijala sa tako starih ostataka, rezultat pokazuje srodstvo između dve žene.

Pretpostavka se tako pretvara u nešto skoro sigurno i Dr Havas može da se raduje: „Mislim da lice izgleda potpuno kraljevski i verujem da će svako ko ga bude pogledao misliti isto!“ Verovatno su sveštenici zaduženi za vladarsku grobnicu Hatšepsut želeli da mumiju zaštite od skrnavljenja sakrivši je pored tela dojlilje. Odlično skrovište, pošto je ostala netaknuta tokom skoro trideset pet vekova.

NEFERTITI, PRONAĐENA KRALJICA

Bista Nefertiti, otkrivena 6. decembra 1912. godine, oživela je jednu od najmanje poznatih epizoda starog Egipta: amarnski period. U pitanju je jedan „revolucionarni“ period u istoriji i umetnosti Novog egipatskog carstva, o kojem svedoči zapanjujuće savremena lepota jedne kraljice.

„Lepotica je došla“, ime Nefertiti joj dobro pristaje. A ipak, da je otkrivena sto godina ranije, očaravajuće lice ove žene pristigle iz davnina nesumnjivo ne bi izazvalo toliko divljenje. Obavijena misterijom, izgleda da je kraljica strpljivo čekala više od tri milenijuma da bi kanoni zapadnjačke lepote u XX veku obnovili njenu slavu. Ona koju arheolog Džojls Tilzli sasvim opravdano upoređuje sa glumicom Odri Hepbern ponovo se pojavljuje 6. decembra 1912. godine. Već pet godina radove na iskopinama u Amarni, nekadašnjoj kraljevskoj prestonici Ahetaton, vodi Nemač Ludvig Borhart. Među ruševinama radionice „vođe radova i vajara“ Tutmosa, jedan Egipćanin, radnik na zemljanim radovima, otkriva bistu od mekog krečnjaka prekrivenu gipsom. Ušna školjka i gornji deo visoke plave krune lako su okrnuti. Ali sveukupno, glava je odlično očuvana. Glatka koža je nežno smeđeružičaste nijanse, a usne su naglašene smeđecrvenom bojom. Na kraljičinom dugom i vitkom vratu

nalazi se zlatna ogrlica čiji se detalji slažu sa trakom koja ukrašava njenu krunu. Na prvobitnoj bisti nedostaje samo dužica levog oka. Ali je zato na mestu desne umetnut kvarc, i kapci su naglašeni kajalom. Da li je u pitanju očna bolest, osveta zaljubljenog umetnika koga je Nefertiti odbila, najneverovatniji razlozi pominjani su da bi se taj nedostatak objasnio. Jednostavno, izgleda da je ovde u pitanju model koji je umetnik koristio za pravljenje kamenih skulptura kraljice. Vladari nisu mogli da poziraju danima i radovi u gipsu, izrađeni na osnovu otisaka u vosku ili glini, služili su kao model. Ovu tvrdnju potvrđuju slične biste drugih prinčeva iz kraljevske porodice.

Ko je, dakle, bila ova žena, do tada skoro nepoznata, čiji su prikazi bili česti u Amarni? „Princeza naslednica, Milostiva Gospa, Gospa Radosti. Aton⁵ izlazi da bi po njoj rasuo svoje blagodati, i zalazi da bi obnovio svoju ljubav. Velika i voljena Kraljeva žena, Gospodarica Juga i Severa, Gospa Dveju Zemalja, Nefertiti, neka živi zauvek.“ Prvi stručnjaci koji su dešifrovali hijerogliffe slučajno su naišli na njeno ime na spomenici-ma, početkom XIX veka. Međutim, egiptolozi su imali mnogo muka da nađu mesto toj tajanstvenoj kraljici iz 18. dinastije i njenom ne manje zagonetnom mužu, faraonu Amenofisu IV-Ehnatonu... Iako neće potpuno razotkriti njenu tajnu, bareljefi nekadašnje prestonice Novog carstva otkriće javni život žene koja je tokom deset godina bila najuticajnija u antičkom svetu i koja je naglo nestala, kao da nikad nije postojala.

Amenofis IV nasleđuje oca Amenofisa III oko 1350. godine pre naše ere i uzima dvostruku krunu Gornjeg i Donjeg Egipta. Osamnaesta dinastija je tada na vrhuncu i Egipatsko carstvo, središte svetske civilizacije, bogato je i živi u miru. U vreme stupanja na presto, novi vladar ženi se sa Nefertiti. Izgleda da devojka ne pripada, kao što je to tada bio običaj, vladarskoj po-

5 Aton je sunčev disk u drevnoj egipatskoj mitologiji, prvobitno jedan od aspekata boga Ra. (prim.prev.)